

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slavistiko

KATARINA MARIĆ

**Humor Vjekoslava Majera: *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice*
i *Tko pjeva zlo ne misli***

Diplomska naloga

Mentorica:
doc. dr. Đurđa Strsoglavec

Bolonjski študijski program **prve stopnje:**
Južnoslovanski študiji

Ljubljana, 2014

ZAHVALA

Zahvaljujem svojoj mentorici doc. dr. Đurđi Strsoglavec na predloženoj temi, stručnoj pomoći i savjetima kod izrade ovog diplomskog rada.

Hvala svim kolegama i prijateljima bez kojih studij ne bi prošao tako zabavno.

Hvala ti Danijele što me motiviraš svaki dan iznova.

Najveće hvala mojim roditeljima koji su mi omogućili studiranje, te svojom podrškom i razumjevanjem bili uz mene sve ove godine.

Humor Vjekoslava Majera: *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice* i *Tko pjeva zlo ne misli*

U diplomskom radu prikazana je kontrastivna usporedba humora filmske komedije redatelja Kreše Golika *Tko pjeva zlo ne misli* (1970) i njezinog predloška, novele zapisane u obliku dječjeg dnevnika pisca Vjekoslava Majera *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice* (1935). Cilj je rada utvrditi i na konkretnim primjerima prikazati kojim se sredstvima postiže humor u ova dva medija. Prilikom traženja humora u filmskoj sam adaptaciji književnog djela unatoč sličnostima naišla na mnogobrojna odstupanja. Infantilnost ima vrlo važnu ulogu u noveli, no u filmu nije tako često izražena. U govoru i dijalektu likova pronašla sam dosta humora u oba dijela. Ipak, u noveli ne možemo vidjeti onu vrstu humora koja je zasnovana isključivo na smješnim situacijama i pokretima. Obadvije proučavane umjetnosti nose u sebi podjednako humora, iako se sredstva kojim je humor dočaran na nekim mjestima znatno razlikuju. Radnja filma i novele započinju drugačijim događajima i okolnostima, a isto tako imaju i različit rasplet. Prvi dio rada posvećen je teorijskom okviru. Krenula sam najprije od odnosa između oba medija, nastavila sa poviješću filma, a potom definirala filmičnost i fenomen humora. Rečeno je i nešto općenito o nastanku filma kojeg sam smjestila i u vrijeme i prostor. Drugi dio rada posvećen je analizi korpusa, tj. novele i njezine ekranizacije. Humor ili smijeh veseli je dio čovjekove svakodnevnice te sam tako ovim diplomskim radom pokušala analizirati kojim se sredstvima izaziva kod ljudi u ova dva medija.

Ključne riječi: *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice*, *Tko pjeva zlo ne misli*, film, novela, humor, infantilnost, kontrastivna analiza

Vjekoslav Majers Humor: *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice* und *Tko pjeva zlo ne misli*

In der Diplomarbeit ist ein kontrastiver Vergleich des Humors der Komödie vom Regisseurs Krešo Golik *Tko pjeva zlo ne misli* (1970) und ihrer Vorlage, der Novelle die in der Form eines kindlichen Tagesbuches geschrieben ist, des Schriftstellers Vjekoslav Majer mit dem Namen *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice* (1935), ausgeführt. Das Ziel dieser Arbeit ist es zu bestätigen und mit konkreten Beispielen darzustellen mit welchen Mitteln der Humor in beiden Medien erreicht ist. Als ich in der filmischen Aufarbeitung den Humor suchte, bin ich trotz vielen Ähnlichkeiten auf zahlreiche Abweichungen zur Novelle gestoßen. Infantil hat eine große Rolle in der Novelle, aber im Film ist es nicht so häufig ausgedrückt. In der Rede und dem Dialekt habe ich viel Humor in beiden Werken gefunden. Trotzdem kann man in der Novelle nicht einen solchen Humor, der ausschließlich auf Grund der lustigen Situationen und Bewegungen entworfen ist, sehen. Beide erforschte Werke halten in sich genauso viel Humor, obwohl sich die Mittel, womit der Humor ausgedrückt wird, in manchen Stellen wesentlich unterscheidet. Sowohl die Handlung im Film als auch in der Novelle beginnen mit verschiedenen Anfängen, auch die Ereignisse sind verschieden. Der erste Teil dieser Aufgabe ist dem theoretischen Rahmen gewidmet. Zuerst fange ich mit der Beziehung beider Medien an, danach setzte ich mit der Filmgeschichte fort und schließlich habe ich die Begriffe *filmisch* und *Humor* definiert. Es ist auch etwas über die Filmentstehung gesagt, die ich auch in Zeit und Raum gesetzt habe. Der Zweite Teil dieser Aufgabe ist die Analyse des Korpus, die die Zitate und Dialekte beider Medien bilden, gewidmet. Humor oder Lachen bilden den lustigen Teil des menschlichen Alltags und deshalb habe ich mit dieser Diplomarbeit versucht zu analysieren mit welchen Mitteln diese in den zwei Werken angereizt werden.

Schlüsselwörter: *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice*, *Tko pjeva zlo ne misli*, Film, Novelle, Humor, infantil, kontrastiv Analyse

Humor Vjekoslava Majerja: *Iz dnevnika maloga Perice* in *Tko pjeva zlo ne misli*

V diplomski nalogi je prikazana kontrastivna primerjava humorja filmske komedije režiserja Kreša Golika *Tko pjeva zlo ne misli* (1970) in filmske predloge, novele, strukturirane v obliki otroškega dnevnika pisatelja Vjekoslava Majerja, *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice* (1935). Cilj diplomske naloge je bil raziskati in s konkretnimi primeri prikazati, kako in s pomočjo katerih sredstev je izražen humor v obeh medijih. Med iskanjem humorja v filmski adaptaciji literarnega dela sem kljub podobnostim našla številna odstopanja. Infantilnost ima pomembno vlogo v noveli, v ekranizaciji pa ni tako pogosto izražena. V obeh delih je tako v govorici kot tudi pri narečju literarnih oseb mogoče zaslediti veliko humorja. Vseeno v noveli nismo priče tisti vrsti humorja, ki je zasnovana izključno s pomočjo smešnih situacij ter gibov, tj. situacijski komiki. Proučevani umetnosti nosita v sebi veliko mero enakega humorja, čeprav se sredstva, s katerimi je humor dosežen, na nekaterih mestih bistveno razlikujejo. Tudi sam začetek filma je drugačen, če ga primerjam s knjižnim dogajanjem, saj se začne v drugačnih okoliščinah, ki imajo posledično tudi različen razplet dogodkov. Prvi del diplomske naloge sem posvetila teoretičnemu delu. Začela sem pri odnosu med obema medijema, nadaljevala z zgodovino filma, nato pa sledita definiciji filmičnosti in humorja. Navedla sem tudi nekaj splošnih informacij o nastanku filma, ki sem ga tudi časovno in prostorsko opredelila. V drugem delu pa sem se natančneje posvetila analizi korpusa. Znano je, da sta humor in smeh veseli del človeškega vsakdana. Z analizo v diplomski nalogi pa sem skušala pokazati, s katerimi sredstvi sta izzvana pri ljudeh v teh dveh medijih, filmski komediji *Tko pjeva zlo ne misli* in noveli *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice*.

Ključne besede: *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice*, *Tko pjeva zlo ne misli*, film, novela, humor, infantilnost, kontrastivna analiza

SADRŽAJ

1. UVOD	7
2. TEORIJSKI OKVIR	8
2.1 Odnos između književnosti i filma.....	8
2.2 Povijest filma.....	9
2.3 Definicija filmičnosti.....	11
2.4 Fenomen humora.....	12
3. KONTRASTIVNA ANALIZA HUMORA U KNJIŽEVNOM DJELU I FILMU	14
3.1. Fabula novele	14
3.2 Postizanje humora.....	15
3.2.1 Humor kroz infantilnost	15
3.2.2 Profilacija likova humorom.....	19
3.2.3 Humor kroz izražajna sredstva	30
4. ZAKLJUČAK	33
5. LITERATURA.....	35
6. IZVORI	36

1. UVOD

Tema diplomskog rada jeste kontrastivna analiza humora novele *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice* Vjekoslava Majera te filma *Tko pjeva zlo ne misli* kojeg je prema noveli adaptirao Krešo Golik. Ovaj rad zasnovan je na analizi pojavljivanja humora u noveli i filmskoj komediji. Pretpostavljam da se humor neće pojavljivati uvijek istim sredstvima u ova dva medija, no kao nosilac humora proučavati će se u prvome redu infantilni pripovjedač. Temu sam odabrala iz razloga jer sam već kao mala bila veliki obožavatelj filma *Tko pjeva zlo ne misli*. U djetinjstvu sam tu komediju naravno gledala drugim očima nego danas i kada sam ju prije tri godine ponovo vidjela na malom ekranu iskreno sam se nasmijala dječijoj naivnosti kakva sam i sama nekada bila. Film je u Hrvatskoj dobio titulu jedne od najboljih i najgledanijih komedija, a novela prema kojoj je snimljen široj je javnosti skoro nepoznata. Upravo zbog toga sam se odlučila za analizu ove teme jer smatram da humor infantilnog pripovjedača u noveli dolazi do većeg izražaja nego u filmu, iako je film poznatiji od svog predloška. Usporedba humora ove poznate hrvatske komedije te njezinog književnog predloška još nikada nije bila provedena pa je i to jedan od razloga moje odluke. Osim toga humor je oduvijek izazivao pažnju samim time što čini dio čovjekove svakodnevne upotrebe pa se čovjek lakoćom može odlučiti za istraživanje u povezanoj tematici. Kako bi ovaj zadatak mogla ostvariti tako da bude razumljiv svima ponajprije ću se baviti teorijom i predstaviti potrebne pojmove iz filmske umjetnosti. Mislim da ću uz detaljnu analizu pojedinih oblika humora doći do zanimljivih zaključaka na koji način se u ova dva medija kod ljudi izaziva smijeh.

2. TEORIJSKI OKVIR

2.1 Odnos između književnosti i filma

U bogatom spektru medijskih umjetnosti kao jedan od najzanimljivijih izdvaja se upravo odnos između književnosti i filma. Tome odnosu trebalo bi posvetiti posebnu pažnju zbog velikoga broja filmova koji predstavljaju filmsku obradu nekoga književnog djela. Književnost je već od samih početaka hrvatske kinematografije davala inspiraciju domaćem filmu. Najznačajniji razvoj filma na hrvatskom tlu odvijao se nakon Drugog svjetskog rata, a nastavlja se i danas. Jer je u to doba nedostajalo iskusnih filmskih stvaralaca nije začuđujuća činjenica što se domaći film oslanjao upravo na već uvaženju domaću književnost. Filmske adaptacije¹ pripovijedaka, odnosno novela ili romana uživaju ugled i među filmskim kritičarima te su često stjecale titulu za najbolji film. Jedna od zanimljivosti hrvatske kinematografije jeste dakle u tome što su njezina ponajbolja djela nastajala zapravo prema književnim predlošcima kojih radnja se manje ili više mjenjala. Ta nam činjenica kaže kako ponajbolja filmska djela često ne nastaju kao neposredne adaptacije ili kao izvorno za film pisana djela, već ih redatelji sami preoblikuju. Puno je hrvatskih filmskih redatelja pronalazilo građu za svjetove svojih filmova upravo u hrvatskoj prozi. Kao primjer navest ću Antona Vrdoljaka, jednog od najpriznatijih majstora klasične filmske adaptacije, čija se ekranizacija drame *Gospoda Glembajevi* Miroslava Krležje snimljena 1988. jako proslavila. Tu je i poznati roman Dubravke Ugrešić *Štefica Cvek u raljama života* kojeg je Rajko Grlić ekranizirao 1984., a hrvatski redatelj Ante Babaja 1967. cjelovečernji je film *Breza* snimio prema istoimenoj noveli Slavka Kolara.

Ono što predstavlja osnovnu sličnost između umjetnosti riječi i filmske umjetnosti jest narativnost. To umijeće pripovjedanja upravo je onaj element zbog kojega su nerijetko i priznati književnici surađivali na filmu. Ipak riječ je o dvije sasvim različite vrste pisanja. Zanimljivo je kako postoje književnici koji su ujedno i scenaristi, no sami nisu nikada radili na ekranizacijama vlastitih književnih djela. Na tragu toga su i riječi Gorana Tribusona koji kaže kako mu je mrsko pisati adaptacije vlastitih djela jer ih poznaje predobro da bi ga

¹ Filmska adaptacija znači preradbu bilo kojeg književnog djela za filmsko platno.

zanimala, a premalo da bi po njima mogao pisati scenarij ([http://www.matica.hr/vijenac/423/3-2-1,%20pi%C5%A1i!/,](http://www.matica.hr/vijenac/423/3-2-1,%20pi%C5%A1i!/) 2010).

I film i neko književno djelo pripovijedaju autori (redatelj i pisac). Pisac opisuje radnju, likove, ambijent i drugo odabirom rječi, dok filmski redatelj odabire što će prikazati kadrovima iz zbilje. Pisac dakle stvara svjetove koji su plod njegove mašte, a redatelj polazi od zbilje pred objektivom kamere pa je samim time na neki način ograničen u usporedbi s književnikom. Unatoč tome književnik nikada nije kadar opisati neki prizor ili događaj tako iscrpno kao što je to kadar prikazati redatelj u filmu.

Ako je osnovna sličnost između filma i književnosti pripovijedanje, onda glavna razlika jest način pričanja priče. Film je vizualno-zvučni medij, a knjiga pisani. Puno ljudi bi se složilo da gledanje filma gledaoca opušta, ali da je knjiga ta iz čijeg sadržaja puno više doznajemo. Pogledamo li film, trajat će sat i pol koliko je njegova prosječna dužina i priča će time biti gotova. Time ćemo propustiti sve one unutarnje monologe i razmišljanja pripovjedača ili likova. Čitanjem knjige obogaćujemo njezinu poruku jer sami stvaramo slike koje je u nama probudio tekst, dok je u filmu sve unaprijed izrežirano. Uzorak nam je ukalupljen, usiljen, film nijemo gledamo, osjećamo se čak i nekoliko uskraćeno jer ne znamo zašto je glavni lik nešto uradio. Možemo pratiti samo njegove radnje, a ne i misli i osjećanja. Ipak u današnje vrijeme sve više ljudi traži izgovor u nedostatku vremena za čitanje zbog čega se često radije odluče za gledanje (ako postoji) filmske adaptacije.

2.2 Povijest filma

Početak 20. stoljeća na tlu su se bivše Jugoslavije počeli prikazivati prvi filmovi. Oni su ponajprije bili prikazivani sa strane stranih kinematografa, a u Zagrebu se 1916. pojavio prvi stručni časopis na tlu Jugoslavije „Kino“ koji je upozorio kako je već vrijeme da se počnu snimati i hrvatski filmovi. No do režije prvog filma hrvatske kinematografije prošle su još tri decenije. 1947. realizirao je to N. Popović za zagrebački Jadran film režirajući „Živjeće ovaj narod“. U prvim igranim filmovima prevladavajuća je tema NOB, velik broj filmova dobiva izvor inspiracije iz književnosti, a ostala su tematsko-žanrovska područja i dječji te omladinski film. Kasnije, 70-ih godina, javljaju se novi tematski krugovi kao što su problematika privremenog rada u inozemstvu, lake bulevarske komedije, partizanski akcioni

film, filmovi znanstvene fantastike, društveno kritički orijentirani filmovi te komedije naravi. Upravo s jednom od potonjih bavi se ovaj diplomski rad.

Titulu jedne od najboljih hrvatskih komedija, prema hrvatskoj filmskoj kritici, zaslužuje film *Tko pjeva zlo ne misli* Kreše Golika iz 1970. Komedija je iste godina dobila i brončanu arenu za režiju na festivalu u Puli. Upravo ova ljubavna komedija s pjevanjem vrijedi za Golikov najuspjeliji film uopće. Operetnim se prikazom predstavlja malograđanski život u predratnom Zagrebu, a briljantna komika diskretno upućuje na tragikomičnost pa i beznade. Film je napravljen prema antologijskoj noveli *Tjedan dana iz dnevnika malog Perice* Vjekoslava Majera napisanoj 1935. godine. Novela je bila prvi puta objavljena u časopisu *Hrvatsko kolo*. Krešimir Nemeč (1999 : 9) kaže da Majerove romane i novele karakteriziraju banalne teme koje sadrže blagu ironiju i humorističan ton, djela su često napisana u obliku dnevnika, dok je pripovjedač redovito infantilni (osim Perice i puž, Očenašek, Pepić) s pomalo iskošenim pogledom na zbilju.

Toliko je poznatih romana koji su se po svojoj čitanosti i kakvoći svrstali na sami vrh, a za istoimene filmove je malo tko čuo ili oni radi različitog tumačenja sadržaja i odstupanja od originala baš i nisi toliko gledani. Upravo tako postoji i puno filmskih adaptacija koje su se proslavile puno više od svojih književnih predložaka. Trebalo bi uvažiti i činjenicu da neki gledatelji ne poznaju književno djelo, odnosno da kod gledanja filma nisu ni svjesni da gledaju filmsku adaptaciju književnog djela. Mislim da gledatelji koji znaju da gledaju adaptaciju, film interpretiraju dosta drugačije od onih koji toga nisu svjesni. Gledatelji koji su upoznati s predloškom filmske adaptacije za vrijeme će gledanja filma stalno provjeravati kako je adaptacija promjenila predložak. No ako usporedimo film *Tko pjeva zlo ne misli* i novelu *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice* mislim da je film po svojoj popularnosti novelu daleko prestigao. U kumanikacijskoj teoriji film se ponekad smatra i masovnim medijem; time se podrazumjeva da je njegova odredišna publika mnogobrojna. U tome je, vjerojatno, razlog što je film dosta poznatiji od novele. Dosta ljudi za *Dnevnik maloga Perice* nije nikada čulo, a tek da se film *Tko pjeva zlo ne misli*, kojeg je svaki prosječni Hrvat pogledao najmanje 3 puta u životu, snimao baš prema toj noveli. Čini mi se da bi razlog tome mogao biti to da je novela ipak kraća i nikada ne može biti jednakovrijedna jednom romanu. Možda bi bila recepcija sasvim drugačija kad bi se radilo o romanu. Moguće je da je novela nepoznata i zbog starosti. Već je i film star nekih četrdesetak godina, a novela dodatnih trideset i pet. Jako me oduševilo kada sam u anketi časopisa *Hollywood* objavljenoj u br. 50/1999 (<http://www.znaksagite.com/diskusije/index.php?topic=8906.0>) među 25 najboljih

hrvatskih filmova svih vremena prema izboru kritičara na prvome mjestu pronašla upravo film *Tko pjeva zlo ne misli*. Ispod nje nalazi se još jedna anketa za najbolji hrvatski film, ovaj put prema izboru čitatelja, a *Tko pjeva zlo ne misli* ponovo zauzima prvo mjesto što ponovo dokazuje veliku popularnost i uspjeh ovoga filma. Na ljestvici najboljih filmova nalazi se još mnoštvo drugih filmskih adaptacija, neke od njih su *Glembajevi* Antuna Vrdoljaka, *Breza* Ante Babaje, *Vlak u snijegu* Mate Relje itd.

2.3 Definicija filmičnosti

Iako je riječ o filmskim adaptacijama književnih djela, taj stvaralački postupak ne treba podcjenjivati. Poznati francuski redatelj François Truffaut ekranizaciju smatra čak težim poslom od pisanja originalnog scenarija. Adaptirati priču, roman, novelu ili dramu za film nije dakle nimalo jednostavan posao, jer određeni sadržaj treba ispričati filmskim jezikom, odnosno filmskom naracijom. Prvenstveno treba razlučiti kakav jezik filma jest. Ako je jezik nekog književnog djela riječ, ili primjerice radia zvuk, onda su to za film upravo filmska izražajna sredstva. Književna djela moraju imati filmičnu temu kako bi se po njima mogao snimiti film. Prema Peterliću (1986) filmološki termin „filmičnost“ može imati dva značenja, govori se o filmičnoj temi i filmičnom filmu. U oba primjera koristi se pojam specifičnosti filmske strukture ili filmskih izražajnih sredstava. „Neka tema je filmična jer dozvoljava da se na nju primijene zakoni filmskog strukturiranja, dopušta efikasno amalgamiranje sa 'specifičnim filmskim sredstvima izražavanja', a filmsko djelo se pojavljuje kao filmično jer na svoju temu primjenjuje te zakone 'filmske specifičnosti'“ (Peterlić 1986 : 397).

Upravo zbog toga, film da bi bio dobar mora biti snimljen u skladu s dogovorenim oblicima filmskog zapisa koja će film obogatiti pomoću izražajnih sredstava. Peterlić (1982) dijeli filmska izražajna sredstva koja naziva oblicima filmskog zapisa na pet osnovnih grupa: 1. Kadar i okvir, 2. Položaj kamere (plan, kutovi snimanja, stanja kamere), 3. Slikovne odlike filmskog zapisa (crno-bijeli film, film u boji, osvjetljenje, objektivi, preobrazba pokreta, kompozicija i mizanscena), 4. Zvuci (šumovi, govor, glazba) i 5. Montaža koju bismo prema Peterliću mogli definirati kao „filmski postupak kojim se u kontinuitetu projekcije postiže diskontinuirano (isprekidano, skokovito) prikazivanje prostorno vremenskih zasebnih isječaka vanjskoga svijeta“ (Peterlić 1982 : 136). Skraćeno rečeno temeljna su izražajna sredstva kadar, okvir, filmski plan, kut snimanja, pokret kamere, osvjetljenje, crno-bijeli film i film u boji, zvuk, filmsko vrijeme, montaža, scenografija, kostimografija i maska te gluma. Sve ono

što kamera snima naziva se građom filma, a način kako kamera tu građu vidi izražajnim sredstvom filma. Jednostavnim rječima rečeno, ako je gluma izražajno sredstvo filma, onda je glumac građa filma. Pogrešno je mišljenje da se filmsko i književno djelo ne razlikuju s obzirom na tehnike i strukturu. Tehnikama montaže, snimanja, osvjetljenja i igre pokuša se pojasniti događanje u filmu i gledaocu pokazati kada i gdje se odvija koja radnja, a kadar je prema Turkoviću (u: Kragić Gilić 2003) moguće definirati kao jedinicu filmskog izlaganja, dio filma u kojemu se bez ikakvih promatračkih prekida prati prizorno zbivanje. Snimka ostvarena uključanjem kamere i njezinim isključenjem naziva se snimateljski kadar, a kad je se umontira u filmsko djelo, govori se o montažerskom kadru. Kadrovi se u filmskom djelu međusobno razdvajaju montažnim prijelazom. Kadar je određen onim što se u njemu vidi (sadržaj kadra, odn. prizor u vidnome polju, u izrezu), načinom na koji se to vidi, te svojim trajanjem (ibid.: 283).

Prema svim tim karakteristikama može se reći kako tema novele *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice* odgovara kriterijima filmičnosti. Događaji su već sudeći po tome da je novela napisana u obliku dnevnika jako detaljno predstavljena, zapisana su sva promatranja maloga Perice. Dnevničku kompoziciju novele, osnovne motive, fabulu i njezine likove te pripovjednu perspektivu uz nekoliko odstupanja i redateljskih zamisli trebalo je samo adaptirati za filmski medij.

2.4 Fenomen humora

Humor je sastavni dio našeg svakodnevnog života, no ipak ga je teško definirati. Općenito mogu reći da je humor posebno svojstvo koje izaziva smijeh i osjećaj zadovoljstva kod ljudi, također to je i sposobnost čovjeka da se smije stvarima za koje smatra da su smiješne. Humor se u raznim oblicima umjetnosti obično stvara s tom namjerom da se kod čitatelja ili gledatelja izazove smijeh i dobro raspoloženje. Također mislim da komičnost mora djelovati u skladu sa društvom i vremenom u kojem nastaje. Smatram i da svaki narod ima svoj vlastiti humor. Tako ćemo na primjer gledatelji sa Balkana lako razumjeti neki japanski film, ali možda teže humor tog filma i čemu se Japanci zapravo smiju. Isto bi se dogodilo i kada bi neki stranci čitali prijevod naše literature ili gledali neki naš domaći film. Može im biti smiješno, ali ne u istoj mjeri koliko i nama što je potvrdio i jedan od najznačajnijih mislilaca o smijehu iz druge polovine dvadesetog vijeka, Umberto Eco (Perišić, 2010 : 11). Drukčije je kod univerzalne razumljivosti kao što je na primjer gluma Charlina Chaplina. Humor mimike,

pokreta i gesta razumijemo gotovo svi podjednako. Gledamo li još preciznije, drugačije će shvaćati humor dva različita socijalna sloja ljudi. Humor je drugačije tumačen i među pojedinim generacijama ljudi i izaziva potpuno različite reakcije. Analiza u ovom diplomskom radu bavi se nekim od takvih situacija od čega će se najviše isticati upravo humor zbog infantilnog pripovjedača.

3. KONTRASTIVNA ANALIZA HUMORA U KNJIŽEVNOM DJELU I FILMU

3.1. Fabula novele

Tema novele jeste priča o životu dječaka Perice koji je poskrivečki vodio dnevnik. Volio je promatrati svijet oko sebe, pogotovo svijet odraslih i prislušivati njihove razgovore. Sporedni su likovi novele Peričini mama Ana i tata Franjo Šafranek, njegova teta Mina i gospodin Fulir. Vrijeme i prostor novele je početak druge polovice tridesetih godina dvadesetog stoljeća u Zagrebu. Novela je napisana u obliku jednotjednog dnevnika kojeg je pisao glavni svjedok svih dešavanja, mali Perica. Radnja počinje ponedjeljkom, dok je obitelj zajedno sa gospodinom Fulirom bila na okupu u pivovari. Tata Franjo uzrujavao se jer su se njegova žena i teta Mina zauzimale za Fulira kako on sve zna, a on se tome protivio jer je bio mišljenja da nitko nemože sve znati. Franjo se pobratio sa Fulirom ne sluteći da je zainteresiran za njegovu ženu i da svojim kavalirskim gestama pokušava osvojiti njezino srce. Dok se gospođa Ana sa svojim mužem svake večeri prije spavanja svađala, gospodin Fulir joj se svakodnevnim posjetama sve više uvlačio pod kožu. Mlada i privlačna gospođa Ana osjećala je da vene u braku kraj svoga mnogo starijeg muža Franje, a pažnja mladog i šarmantnog gospodina Fulira jako joj je godila.

Perica iz dana u dan niže događaje odraslih koji su se dešavali preko dana u svoj tajni dnevnik, dok o sebi priča samo na kraju dana. Njegov je hobi ljepljenje marki u album. Imao je svoju riječ koju je izmislio i ponavljao prije spavanja jer ga je jako podsjećala na indijanske pripovijetke. Uzimao je novac da ugodni željama odraslih. Tako je za gospodina Fulira morao nacrtati konja kako bi njega i gospođu Anu ostavio same ili otići po vino kod Šnidaršića kada bi ga ponestalo.

Svakoga je dana za vrijeme ručka njihova stalna gošća bila teta Mina. Teta Mina pokazala se kao sebičan i što se tiče hrane jako proždrljiv lik. Njezina joj je mlađa sestra Ana često morala spremiti objed da ima što jesti za večeru kada dođe kući. Čak i kad bi se posvađali, njezina je ljutnja brzo prestala nakon dan ili dva jer joj je nedostajala sestrina topla kuhinja. Pericu je kriomice znala pitati gdje mama drži hranu ili što će biti za ručak u nedjelju. Ta neugledna

usidjelica također se zagledala u elegantnog gospodina Fulira, a Franjo se dosjetio da bi bilo zgodno kad bi gospodina Fulira oženili njegovom šogoricom Minom što se Ani nije ni najmanje svidjelo. Svake večeri gospodin Fulir dolazio je u kuću Šafranekovih gdje su pili vino. Jedne večeri gospodin Fulir iskoristio je priliku kada je tata Franjo otišao u zahod i gospođi Ani izjavio svoju ljubav. I malome Perici je bio gospodin Fulir drag i bio je jako veseo kada su se on i njegov tata dobro slagali. Tjekom tjedna njihovo se prijateljstvo razvijalo sve do jedne divne majske noći. U Peričinome dnevniku bilježio se šesti dan u tjednu, subota. Teta Mina najavila se da će u nedjelju ipak doći kod njih na objed jer je na jelovniku čokoladna torta. Navečer je tata Franjo već malo opijen došao kući s gospodinom Fulirom. Maloga Pericu ponovo su poslali k Šnidaršiću po vino, a dok se on vratio pod prozorom je čuo viku u njihovom stanu. Franjo je poludio jer je ugledao svoju ženu u ljubavnom zagrljaju s gospodinom Fulirom. Perica se popeo gore i vidio je svoga tatu i gospodina Fulira kako se hrvaju po sobi, a njegova je mama čitavo vrijeme vriskala. Perici je bilo jako uzbudljivo to gledati jer je imao ponovo što zanimljivog napisati u svoj dnevnik. Neko je vrijeme trajala svađa između njih, naposljetku je gospodin Fulir uzevši svoj šešir pobjegao iz stana, a Franjo mu je zabranio da se ikada više pojavi u njihovom domu. Svojoj je ženi prigovorio kako je kao udana žena mogla to dozvoliti i rekao da se neće rastajati samo zbog djeteta. Peričini su roditelji te večeri bili oboje jako tužni. Iz spavaće sobe ponovo se čula svađa, a kada je Perica provirio kroz ključanicu oboje su čvrsto spavali na podu.

Nedjelja je bila u stanu Šafranekovih jako tiha. Tata Franjo nije želio razgovarati sa suprugom, jedino ju je i dalje bockao u vezi s prijašnjim danom. Nije mogao vjerovati dvoičnosti Fulira i kako mu je čitavo vrijeme sljepo vjerovao. Izmišljao je lude ideje kako bi ga ubio, a da ostane nekažnjen. Perica je bio jako tužan jer je gospodinu Fuliru zabranjen pristup u kuću. Zbog toga se osjećao kao da je gospodin Fulir umro, na papir je napisao Fulir, a iznad imena nacrtao veliki križ te zapalio zelenu svjećicu u njegov spomen.

3.2 Postizanje humora

3.2.1 Humor kroz infantilnost

Nosilac humora u noveli u prvome je redu zasigurno infantilni pripovjedač. Značenje infantilnog pripovjedača objašnjava se dječjim promatranjem svijeta, dakle odrasli autor

pripovijeda iz dječje perspektive, gledišta. Time se ističe i suprotavljenost dvaju svjetova, u opoziciji naime stoje svijet odraslih i svijet djece. Važno odredište je i pripovjedačev odnos prema ostalim likovima. U noveli *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice* mali Perica uvijek se nalazi u neposrednoj blizini ostalih glavnih likova, prati njihov život te detalje događanja zapisuje u svoj dnevnik. Budući da je svjedok svih dešavanja koji supostoji među likovima kaže se da je on homodijegetičan kao što je takvog pripovjedača označio Genette (Biti, 2000 : 439). Peričini su opisi u noveli često detaljni i detaljni, kako je i opći stereotip da djeca ne lažu, već govore samo istinu, tako možemo na podlozi opisa osobina, ponašanja i govora likova preciznije odrediti o kakvim se likovima radi. U sjećanju maloga Perice ostale su slike čijih sadržaje saznajemo samo iz njegove perspektive. Dakle pripovjedač upamćene događaje niže u svoj dnevnik, a sadržaje događanja uz koje pripovjedač nije bio prisutan ne možemo priključiti, što je u potpunoj suprotnosti s filmom, gdje su prikazani i kadrovi bez prisutnosti maloga Perice. No upravo radi toga u noveli ima puno humora jer se iz nevinih dječjih opisa prepoznaje zbilja događanja na potpuno drugačiji način. Odrasli će čitatelj drugačije tumačiti dječje riječi i na njega će ostaviti dojam ironije. Jako su zanimljivi Peričini opisi odnosa između Fulira i njegove mame gdje odrasli čitatelj odmah shvati da se radi o ljubavnom udvaranju, dok se Perici njihovo ponašanje čini sasvim prirodno i nedužno: *Gospodin Fulir je bio jako veseo da se s tatom pobratio i odmah je stao mamu mnogo jače štovati. Sjeo je posve blizu do nje i nešto joj šaptao u uho. Mama se tiho smijala i svaki čas bi rekla: Ah, nemojte, molim vas. To svakoj kažete. [...] Gospodin Fulir se posve primaknuo mami i govorio joj sigurno vrlo važne stvari, jer se mama sve bliže k njemu primicala. [...] Mama i gospodin Fulir nisu mnogo govorili, ali mi se činilo da se tiho smiju. Katkada se gospodin Fulir okrenuo i bijesno me pogledao. [...] Gospodin Fulir je rekao: Ti si osjećajan čovjek – i kod toga je mami stao na cipelu i dugo je pogledao. Ja jedini sam to vidio jer sam malen pa lako vidim ispod stola. Mama nije ništa rekla, a kad ja slučajno stanem kod šetnje mami na cipelu, onda na mene više da ću ih zamazati i kako mogu biti tako nespretnan. A gospodin Fulir je odrastao čovjek pa je tako nespretnan i mama mu ništa za to ne kaže.* (Nemec 1997: 373-374). U noveli primjećujemo kako Perica često opisuje kako su se gospodin Fulir i njegova mama ponašali, ali u filmu je to izostavljeno. Suprotno tome u filmu nam je čitavo događanje već prikazano, a humor razabiremo iz ponašanja i pričanja odraslih, a rijetkokad iz Peričinih usta. Tako da o ljubavnom udvaranju Fulira iz Peričinih usta ne doznajemo zapravo ništa. Humor kroz infantilnog pripovjedača u filmu zato treba tražiti na drugim mjestima, a u filmu se javlja zapravo jako rijetko.

Kao svojevrsnog komentatora susrećemo ga u uvodnoj i zaključnoj sekvenci. Na samome početku mali se Perica predstavi te objasni zašto će događaje svoje obitelji zapisivati u svoj dnevnik. *Ja se zovem Perica Šafranek. Tata kaže da smo mi Šafraneki uzor poštene zagrebačke obitelji i da bi o nama trebalo napisati knjigu. Zato ja sve što vidim pišem u dnevnik da se može pročitati za tisuću godina. (4'33").* Njegovo predstavljanje zvuči ironično jer se tijekom filma poštenje ove obitelji dovodi u pitanje. Za infantilnog je pripovjedača karakteristično da je naivno senzibilan zbog čega otkriva svjetu sve tajne svoje obitelji koje bi trebale ostati unutar nje. *Mama kaže da su naši susjedi obični purgeri, ali tata kaže da se to nas ne tiče. Ispod nas stanuje teta Bajs. Ona ima mačku i puno krasnih rogova. Svi kažu da je te rogove ona nabavila svome mužu. Ja mislim da to nije istina jer gospodin Bajs ide u lov, a teta Bajs uopće nema pušku. Preko puta stanuje teta Beta i gospon Karlek. On je dimnjačar pa se moramo primiti za gumb, jer nam se onda ispuni želja. (5'10").*

Kako bi se u filmu postigao još veći stupanj komičnosti važnu ulogu imaju upravo susjedi. Za razliku od filma u noveli se oni i ne spominju. No u filmu iz kratkih Peričinih opisa ukratko doznajemo sve o karakteru njihovih susjeda i čime se oni bave. *U našem dvorištu je još i gospodična Marijana. Gospodična Marijana ima pegleraj. Oni koji dođu s paketom, to su mušterije. A drugi, bez paketa, su rođaci. Kad dođe rođak onda gospodična Marijana spusti zastor. To je zato što se moraju važno razgovarati. Stari gospon Miško uvijek govori da je prije bilo bolje. K nama još spada i teta Mina. Ona ne stanuje kod nas ali dođe skoro svaki dan. Tata kaže da to nije zbog naših lijepih očiju, nego zbog objeda. (5'53").* Perica zapravo samo ponavlja rječi svoga tate i svoje mame, ali upravo to njegovo nepravilno tumačenje iskaza dovodi gledatelje do smjeha. Odraslom je gledatelju odmah jasno da teta Bajs vara svoga muža, a gospodična Marijana se u svom pegleraju bavi najstarijim zanatom.

U *Dnevniku maloga Perice* možemo čitati o dnevnim događajima kao njegovim izvještajima i pritom se nasmijati što sve djeca pišu u dnevnik. *Danas otac nije išao u ured jer mu je od jučer zlo. Bili smo u pivovari, ja, teta Mina, mama, tata i gospodin Fulir. Bilo je jako lijepo, vojnička glazba je svirala, teta Mina se zibala po taktu i dok je gledala u brkatog vojnika koji je udarao u bubanj, stavila je kriomice nekoliko čačkalica u svoju torbicu na stolcu. [...]* *Danas je opet bila teta Mina na objedu. Tri puta je uzela pun tanjur juhe, pa sam ja imao samo pola tanjura. [...]* *Kad sam došao iz škole, bila je mama nešto srdita i psovala me da svoju torbu tako bacam na stol. Do sada mi to nije govorila. Onda me potjerala u moju sobu i rekla da ima nešto važno da radi. Mene je to zanimalo pa sam iz svoje sobe virio kroz*

ključanicu. Mama je ležala na divanu i gledala u strop. Katkad bi prošla rukom preko čela i to je bio taj važni posao. (Nemec 1997: 372-379).

Kada se u kući Šafranekovih dogodio taj kobni događaj, pokušaj ljubavne prevare, svi su bili uzrujani osim maloga Perice. Dijete kao dijete nije ni shvatilo zbog čega se njegov tata i gospodin Fulir tuku i vrijeđaju, njemu je bilo bitno da se nešto događa u kući pa se tako neznajući o čemu se zapravo radi veselio tome i tiho priželjkivao još takvih dana. *Danas se kod nas dogodila jedna velika stvar i ja ću je točno ispričati iz početka. Ja sam jako veseo da se to dogodilo, jer tako imam opet zanimljivih stvari za moj dnevnik. [...] Ja sam skočio po vino i sad dolazi ona velika stvar koja se danas kod nas dogodila. [...] Ja sam se vratio k svome dnevniku i eto sad ću svršiti za ovaj dan i želim si još mnogo, mnogo tako zanimljivih dana kao što je bio ovaj.* (ibid.: 386-388). I u filmu se Perica ponekad ujutro javlja glasom u off-u i kratko opiše dnevne događaje. Ovdje se mali Perica ne obraća ostalim junacima iz filma nego svome dnevniku, a zapravo je primatelj poruke gledateljstvo. Infantilni je pripovjedač dok se obraća gledateljstu glasom u off-u prikazan u kadru, čuje se njegov glas, ali ne otvara usta. *Tata jutros nije otišao u ured. Rekao je da mu je glava kao bačva i da će se raspuknuti pa mu ju je mama morala jako stisnuti s ručnikom. (23'12"). Jutros je mama bila vesela i cijelo vreme pjevala onu dosadnu pjesmu 'Ljubim' pa sam se ja smio igrati s tatinom sabljom. (64'3").* Mislim da su Peričini roditelji bili toliko zaokupljeni svojim brigama i problemima da su Perici često zaboravljali poklanjati pažnju. Perica se slobodno igrao tatinom sabljom koja je opasna i sigurno nije prikladna igračka za djecu, a njegova majka misleći na gospodina Fulira to i ne primjećuje.

U filmu i noveli kraj je priče različit. Nakon kobne svađe u noveli ne doznajemo da li su se stvari ikada vratile na svoje mjesto. No jedno je sigurno, Franjo gospodinu Fuliru nikada ne bi oprostio dvoličnost i to što je učinio s njegovom ženom. To ga je jako pogodilo, ponašao se kao da više nema žene i svi su bili srditi. Osim maloga Perice kojem je bilo jako žao što ih gospodin Fulir više neće posjećivati. *Danas je kod nas bilo jako tiho, kao onda kad je grossmama umrla. Meni je milije kada je sve veselo i kad gospodin Fulir dođe i mnogo toga pripovijeda. [...] Meni je jako žao za gospodinom Fulirom, pa sam iz ladice izvadio zelenu svjećicu koju sam u školi dobio za jednu staru grčku marku, zapalio je tiho i postavio je na stol. A pred nju sam metnuo arak risaćeg papira koji sam istrkao iz svog bloka, i na njemu sam velikim slovima napisao: Fulir. Tad sam još nad njegovim imenom nacrtao veliki križ. Znam da gospodin Fulir nije još umro, ali k nama više nikad ne smije doći, a to je meni tako*

tužno kao da je umro. (Nemec 1997: 389). U filmu pak, priča ima sretan kraj. Svaki dio kolaža u filmu određuje dan u tjednu, ponedjeljak, utorak, srijeda itd., a na posljednjem je zapisano *Kako je tata sve uredio*. Uloga tih dijelova kolaža jest da razdvoje pojedine dulje sekvence i pojačaju određene kompozicijske točke tijekom filma. Na početku zadnjeg događaja ponovo nas Perica izvještava o tome kako su se njegov tata i gospodin Fulir pomirili. *Jučer je tata otišao k Šnidaršiću na razgovor o Društvu naroda i o razoružanju. Tamo se dogodila važna stvar jer je došao gospon Fulir. Onda je gospon Fulir tati sve lijepo rastumačio pa su se tata i on opet pomirili i poljubili. Što je još bilo, ne znam. A ono što ne znam ne mogu napisati u dnevnik, jer bi to bila laž. (87'25").* Zanimljivo je kako se uz čašicu vina sve može dogovoriti pa je tako i gospodin Fulir konačno pristao na brak sa Minom.

3.2.2 Profilacija likova humorom

Govorom se mogu preciznije profilirati likovi. Tako ubrzo doznajemo da je Mina škrtica jer hranu i odjeću uvijek traži od sestre. Fulir je dvoličan, pred Franjom glumi poštenje, a iza leđa mu pokušava ukrasti ženu. Perica je radoznao i naivan jer ne shvaća što se oko njega zapravo dešava te svojim roditeljima često postavlja djetinjasta pitanja. Kroz Anine svađe sa suprugom prepoznajemo da vene u braku te sve više čezne za ljubavlju pravog kavalira. Tata Franjo svojim se drskim izjavama voli isticati u društvu, voli piti, a kada se napije postane drugi čovjek i onda počne pričati gluposti. Svaka pohvala Fulira išla mu je u nos i opravdavao se svojim pričama. *Tko može sve znati? Na Rijeci sam jednom vidio nekog čovjeka u cirkusu, koji je najteže brojeve odmah zapamtio i svi su mu pljeskali. A kad sam mu poslije predstave rekao neka dođe u Zagreb, rekao je da u Bugarsku ne putuje. Dakle nitko ne može sve znati. [...] Ja sam poznao nekog pjesnika koji je svaki dan sjedio u kavani u koju ja zalazim, no onda su ga izbacili. Na stol je metnuo gliste i šibicom im je počeo dirigirati. Kad je gazda stao na njega vikati, rekao je da gliste dresira, pa kad se smiju otrovne zmiје dresirati, onda valjda i nedužne gliste koje ne mogu nikome ništa našao učiniti. Čudni su ljudi ti pjesnici.* (Nemec 1997: 372-373). U filmu su likovi osobito bogato razrađeni, unatoč njihovim prije spomenutim osobinama u svakome od njih pojavljuje se i romantičarski element. Franjo mašta o velikim svjetskim događanjima, Ana voli čitati ljubavne romane, Fulir je svjetski čovjek profinjene duše, a Mina mašta o mužu. I u filmu vidimo kako se Franjo odmah počne uzrujavati kada čuje kakvu pohvalu koja leti na Fulira i počne sebe uzdizati. *Kaj-kaj-kaj, kaj govoriš gluposti?! Ko more sve znat? Nema toga! [...] Ja sam na primjer čital knjigu kak je*

postal čovek. Tam sve točno piše. Kak su najprije bile ribe, pa kak su onda ribama narasle noge i tak dalje. Sve do čoveka! [...] Pisca se više ne sečam kak se zval. Ali knjiga je bila jako lepo ukoričena. Pače, sa zlatorezom. (66'52"). Franjo i Fulir se općenito nikako nisu slagali u temama o kojima su razgovarali. O svemu su imali suprotna razmišljanja. Franjo: *Fulir, pogledajte.* Fulir: *Kaj je to?* Franjo: *Sablja!* Fulir: *A kaj vi imate sablju?* Franjo: *Je. S takvim sabljama su naši stari ratovali protiv Turaka.* Fulir: *Je! Sjećam se...* Franjo: *Gde su ona vremena... [...] Je, dragi moj Fulir. Prošla su ona lepa vremena starih vitezova. Joj, uvek žalim kaj nisem živjel u ono doba. Kad si štel malo mira, samo si dignul most na kuli i pišite me v rit! [...] Fulir: Moderni život zahtjeva sasvim drugu arhitekturu. Danas su umjesto kula neboderi od betona i stakla.* Franjo: *Te kuće zgleđaju ko škatule! Nije me majka zato rodila, da živim u škatuli, ne?* Fulir: *Nemojte, ipak je lijepo živeti u neboderu gdje ima zraka i sunca i pogled se pruža na sve strane. Ja sam, prosim, jedamput živio čak na sedamnaestom katu u jednom hotelu u Milanu. (56'43").* Sve je to pričao kako bi zadivio dame, a Franji je to sve smješno.

U filmu je jako smješna scena gdje se Franjo i gospodin Fulir upoznaju. Fulir je kroz prozor prenatrpanog vlaka mahnuo gospođi Ani da ima za nju slobodno mjesto. Kada su se Ana i njezin muž popeli gore, Franjo je bez pardona sjeo na to mjesto kao da je samo njega čekalo. Fulir: *Ovamo milostiva, ovamo. Izvolte, izvolte... Nažalost imam samo jedno mjesto. Da sam znao... Izvolte sjesti.* Ana: *Ali ne, hvala, samo vi sjednite.* Fulir: *Ja vas molim. Izvolte vi sjesti, ja ću stajati pokraj vas.* Ana: *Ne, ni govora, mnogo vam hvala. Ja mogu stajati, kad vam kažem.* Franjo: *Čekaj, čekaj. Ak ti nećeš... da, j ja ću sestti. Baš su me noge zabolile. I-joj.* Ana: *Franjo...* Franjo: *Tak je vruće. Oprostite...* Ana: *Eto sad ste ostali bez mjesta. Žao mi je, oprostite. A, da vas upoznam. Ovo je moj muž.* Fulir: *Drago mi je.* Ana: *Ovo je gospodin o kojem smo ti pričale.* Franjo: *A vi ste taj Fulir. Fala za mesto.* Fulir: *Prosim, ha! Ja sam mjesto prepustio milostivoj gospođi. (20'50").*

U noveli kao i u filmu dolazi do svađa između Franje i gospodina Fulira. Osim hvalisanja i sukoba u mišljenju, Franjo mrzi i kada se gospodin Fulir pravi prepametan i kada ga ispravlja. *Tata i teta Mina prestali su plesati i tata je s kišobranom pokazao na mjesec i rekao: Taj ne plaća poreza, svinja jedna, a sav je od srebra. Gospodin Fulir je rekao: Nije to srebro već se izdaleka nama tako čini. Tata je planuo i rekao: Ti, vi Fulir, nemojte vi mene ispravlјati, jer ću ti razbiti gubicu. (Nemec 1997: 374).* Iako scenu sa mjesecom susrećemo i u filmu, ondje ipak nije došlo do svađe između njih dvojice nego se Franjo srdio na mjesec. *Ti! Ti! Vidi kako*

nas gleda! Marš! [...] Odi, dođi! Dođi, dođi, dođi dolje, ako se usudiš! Misliš da si bogzna šta ak si od srebra? Figu! (76'11"). Općenito mislim da u noveli nailazimo na svađe u sasvim drugačijim situacijama nego u filmu. *Mi smo osjećajni ljudi, pa moramo trpjeti. To stoji već u bibliji. Gospodin Fulir je rekao: Dragi moj, to si se ti zabunio. Toga nema nigdje u bibliji. Tata se rasrdio i rekao: Ti, nemoj ti mene ispravljati. Inače si ti opet za mene vi. (Nemec 1997: 378).* I u filmu je Franjo Fuliru zaprijetio neka ga više ne ispravlja iako je svađa buknila u drugim okolnostima. *Franjo: Čujte, Fulir, vi dobro sekundirate. Svaka čast. Fulir: Ja mislim da je prije bilo bolje dok je vodila milostiva gospođa. Ovo je pjesma u kojoj mora voditi prvi glas, a bas samo sekundira. [...] Franjo: Slušajte vi, Fulir. Nemojte vi mene učiti. Vi nemate pojma o pjevanju. Fulir: Oprostite al to valjda znam! Franjo: Ma kaj vi znate? Kažem vam da nemate pojma o pjevanju. Samo se pravite važni. Fulir: Hah! Kaj brbljate? Ja vidim da je ovo vino dosta jako. Franjo: Kakvo vino? Kakve veze ima vino s tim? [...] Nemoj ti njega braniti! Neće meni ovdje nitko soliti pamet! Nisam ja ničiji šmrkavac! Fulir: Ja mislim da bi sad bilo vrijeme da odem. Franjo: Pa idite, tko vas drži? [...] Recite fala kaj vam nisam razbil gubicu! Vi bute mene učili! Fakin jedan! Fulir: Kome ste to rekli? Franjo: Vama! Kaj mislite da vas se bojim? Oдите v rit! Fulir: Vi prostak neodgojeni! Fuj! Franjo: Kaj ste rekli? Tata vam je prostak! (36'40").* Ipak je motiv svađe i u noveli i u filmu sličan, a utjecaj alkohola Franju dodatno ohrabruje. *Tata je rekao: On se mora odučiti da mene ispravlja. Nisam ja njegov šmrkavac. Ja se s njim jako lijepo složim, ali to ne ide. Ja sam mekan ko janje, ali ja znam biti i lav kad treba. Mama je rekla: Budi ti radije lav u svome uredu. Tamo si malen i ponizan i ne usuđuješ se moliti šefa da jednom u mjesecu odeš pol sata prije iz ureda. Tamo se iskaži. (Nemec 1997: 378).* I u filmu Franjo sebe uspoređuje sa mekanim janjetom koji se pretvara u lava kada se rasrdi. Tim je riječima uzeo svoju sablju i zamahnuo prema Fuliru. *Je, čujte, ja sam pošten. Ali vređati se ne dam. Ja sam mekan ko janček. Ali kad se rasrdim pripravan sam čoveka rastrgati na komade! [...] Ana: Budi ti radije lav u svome uredu. Tamo se ne usudi tražiti ni povišicu. (57'2").*

Svakako moram spomenuti i kobnu svađu između Franje i Fulira koja unatoč prijeveri izgleda smiješno. Franjo je zatekao gospodina Fulira kako mu pipa ženu i rasrdio se, a Perica se tom događaju jedini radovao i navijao. *Franjo: Baraba! Dat ću ja tebi! [...] Gde je moja sablja? [...] Svinja jedna! Ja bi te zadavio kad bi se to smelo! Šuft jedan! Fulir: Čekaj, Francek... Franjo: Kaj, kaj, kaj Francek? Fulir: Čekaj, da ti objasnim. Franjo: Čovek nemre ni oka stisnuti, a već mu drugi počne pipati ženu! Fulir: Franjo, Franjo čekaj! Ko taubeka dvaa... Franjo: Baraba jedna! Ti si za mene vi! Ma ja ću tebi pokazati! Gde mi je sablja! Perica: Tata,*

kod mene je! Franjo: *Daj sim!* (78'37"). Unatoč izgovorenim rječima, događaj je u u filmu zapravo još smješnji zbog njihovih pokreta tijekom svađe, no više o pokretima reći ću kasnije. Smješno je i to što je Fulir počeo pjevati Franjinu omiljenu pjesmu, ne bi li ga tako smirio.

Osim s Fulirom Franjo se često svađao i sa svojom šogoricom Minom. Jako joj je zamjerio na njezinoj škrtosti i proždrljivosti. *Ova Mina sve kući nosi kao hrčak u svoju jamu.* (Nemec 1997: 375). U noveli čitamo kako je svojoj ženi predbacivao u vezi Mine dok ju je ona branila. *Danas je tata rekao kod objeda: Dobro da nema Mine. Ne mogu gledati kako je proždrljiva. Ta bi kokoš zajedno s perjem pojela. Mama je rekla: Šta ćeš, ona je već u djetinstvu takva bila. Jednom smo je morali fijakerom odvesti u bolnicu jer je, dok smo mi otišli na nekakav sprovod, pojela čitavu bocu pekmeza od šljiva. Nije ona kriva, valjda ima tako velik želudac.* (ibid.: 379).

U filmu smo također svjedoci Franjinih predbacivanja Ani koja je svoju sestru ponovo branila. Franjo: *Zanima me, kako to da si onaj šešir dala Mini. Šta na njemu ne valja? Kaj mu fali?* Ana: *Pa nemoj biti smešan, tata. Ti šeširi se ne nose već dve godine.* Franjo: *Dobro, ak se sad ne nose, to ne znači da opet neće doći u modu.* Ana: *A kaj sam mogla kad me je prosila. Znaš da je sirota.* Franjo: *Sirota? K nama dođe jesti, a novce čuva u banki! Nis ja slep da ne vidim kak to ide.* Ana: *Tiše, čut će te! Idemo jesti.* Franjo: *Pa nek čuje, baš me briga! Ja ću joj to sam reći i to sad odmah!* (7'31"). No često ni Ana više nije mogla trpjeti što je njezina sestra takva proždrljivica i usidjelica. *Dugo je oglabala kosti tako da se mama rasrdila i rekla: Pa nema više ništa na toj kosti. Polomit ćeš zube. Teta je rekla: Tu je unutra mozak, a to je vrlo zdravo. Kad smo jeli pitu, rekla je teta: Sad više ne mogu jesti. Jela sam suviše juhe, daj mi to sa sobom za navečer. [...]Metni mi pitu kraj mojeg šešira na zrcalu, inače ću je zaboraviti pa bih se navečer kod kuće vrlo ljutila kad je ne bih našla, a u ustima bih imala okus na nju.* (Nemec 1997: 376). Čitajući novelu dobijamo osjećaj da se Minin svijet vrtio samo oko hrane, a usidjelica nije bila samo u domu Šafranekovih. *Slušaj Perice, ne znaš hoće li u nedjelju biti kod vas ona fina torta sa žutom kremom. Ja sam u nedjelju pozvana Krajšekovima, ali ako je u nedjelju ta fina torta, onda bih ja ovu nedjelju došla k vama na objed, a Krajšekovima otišla u drugu nedjelju. Hodi u kuhinju pitati mamu, ali nemoj reći da sam te ja poslala. Dam ti za to dinar.* (ibid.: 383-384). Nakon svađe između Franje, Ane i Fulira idući dan se u domu Šafranekovih ništa nije spremalo za ručak. Činilo se kao da se Mini zato srušio svijet, umjesto da suosjeća sa svojom sestrom kojoj propada brak

ili pak tješi Franju ona je galamila na njega jer ipak su oni krivci što će ona ostati gladna. A znaš ti da sam ja danas radi vas odgodila objed kod Krajšekovih, a tamo je danas odojak. A šta ću sad? Tamo više ne mogu ići. (ibid.: 389). Mininu proždrljivost i u filmu osjetimo na jako humorističan način prilikom izleta u Samobor vlakom. Mina: *Deco draga, baš da vidim kaj nosite za jesti. Ja bome nisam ništ uzela sobom. Računala sam, vi ćete imati više pa onda šteta da se baci, ne? Jesus, kaj je to? Orehnjača! Da probam jednu šnitu, ha? Mmm... Znaš da ti je orehnjača dobra. Bormeš je. Samo... kaj nema premalo file?* Franjo: *Komu nije po volji, ne mora jesti.* Mina: *Ma ne! Ja sam rekla da baš je dobra!* Ana: *Pa ne moraš sad pojediti svu orehnjaču. Popodne bu ti bolja. Daj!* Mina: *Ne, ne, već je sad jako dobra!* Ana: *Ma da spremim.* Mina: *Časna reč, izvrsna je. Jako dobra. Fina je.* (11'36"). I na zabavi u Maksimiru pojedla je sve što je vidjela pred sobom zbog čega se njezina sestra malo našalila na njezin račun, Mina: *Perica nije htio jesti, pa sam onda ja. Da ne propadne. Kaj ne, mišek?* Ana: *Ti i Franjo bi pristajali jedno drugom. Ti voliš jesti, a on voli piti, pa bi se baš složili.* Mina: *Draga moja, meni je već dosta tog večnog predbacivanja radi jela! Ja se ne ufam prav niti jesti!* (69'58"). Upravo ta Minina proždrljivost bila je često uzrok svađe za obiteljskim stolom Šafranekovih.

U filmu i noveli nailazimo na jednak slučaj. *Danas je opet teta Mina bila kod nas na objedu, pa su se tata, mama i teta Mina jako posvadili. Teta Mina je rekla: Kakav je to danas grašak. Tako je tvrd, da me je u želucu počelo tištiti. Tata je rekao: Draga moja, kad ti pojedješ četiri tanjura, mora te tištiti. Mama se tako naglo nasmijala, da joj je iz usta izletjelo jelo na sve strane. Teta Mina je uvrijeđeno rekla: Ako vam suviše pojedem, nemojte me zvati na objed. [...] Pa ako me koljete, ovaj grašak je pretvrd, dajte mi sad malo rakije, inače ću cijelo popodne imati sa želucem posla. [...] Ja ovaj tjedan uopće nisam kod vas pila rakije. Vidim da sam vam na putu. Ja idem – i ustala je. Mama je rekla: Nisam ja radi rakije mislila tebe, već njega. Što se odmah uzrujavaš. Pa nisi ti nikakva grofica. Valjda još smije čovjek u svojoj kući što reći! Vidi ti nje. Teta je rekla: Ti si već kod kuće imala najdulji jezik. To ti je mama uvijek govorila. Tata je planuo: Ja ne dam svoje žene vrijeđati. Mnogo nije vrijedna, ali vrijeđati je ne dam. Mama je zaviknula: Da nisi tako bezobrazna ne bi bio tvoj muž od tebe otišao. Teta je brzo stavila svoj šešir na glavu, a onda je prstom prošla po ormaru i metnuvši prst mami pod nos, rekla: Gledaj, kako je pun prašine. Kad si zadnji put spremala pošteno. Po tome se vidi koliko vrijediš. [...] Kad je za sobom zalupila vratima, rekao je tata: Bar će biti mira. Ionako sve odnese do čega dođe. Mama je rekla: Ne boj se ti. Za dan-dva je ona opet tu. Nje se ne možeš tako lako otresti.* (Nemec 1997: 381-382). Jedina razlika je u tome

što je u filmu umjesto o rakiji bilo govora o tome da bi gospodin Fulir bio dobra partija za tetu Minu. Čuvši to Ana se počela uzrujavati zašto razgovaraju o tim glupostima bez znanja Fulira. Iz svađe koja slijedi doznajemo da se Mina nikada nije udavala. *Da nisi tako bezobrazna bila bi se i udala. Nije čudo da te nitko nije htio!* (41'12"). Dok u noveli čitamo da ju je muž napustio.

Zanimljivo je kako u noveli Franjo uopće ne namještava svoju šogoricu Fuliru, dok se u filmu sve vrti oko potrage muža za Minu. Franjo je to činio ne zato što je voli nego da je ne mora više svakoga dana gledati u svom domu. Pri tome nije gledao ni da li će koga uvrijediti, važno mu je bilo da se on dobro zabavlja. Franjo: *Nemoj se sad praviti englez, dragi moj. Ja imam dobar nos i vidim da se tu nešto kuha, pa bi štel znati kak to stoji.* Fulir: *O čemu se tu radi? Meni se čini da si se ti malo napio pa ti se sad svašta mota po glavi.* Ana: *Da, i meni se čini.* Franjo: *Tebe nis niš pital. A drugo, to nisu nikakve gluposti. Što ne, Ernest? No, mi se razmemo. Onda, kakve su tvoje kombinacije vis-a-vis naše Mine?* Mina: *Franjo, pa kaj to tebi pada na pamet? To se on šali! Tak je...* Ana: *Opet ti počinješ s takvim glupostima!* Fulir: *Pardon, nisam sasvim razumio.* Franjo: *Viš ga kak dobro glumi! Ko bi mu rekel?* Mina: *Franjo, nemoj. Meni je jako neugodno.* Franjo: *Je, pa kaj ti ima biti neugodno? Vidiš da smo svi domaći. Čuj, Egon... ja mislim da ti je to zbilja dobra prilika. Istinabog, ženska više nije najmlađa, ali je još uščuvana!* Mina: *Pa kaj ti to govoriš?* Franjo: *Čuj, nemoj se srditi ali kaj je, je, ne? Tebi bi novci dobro došli ak očeš otvorit onaj svoj dućan. Mina je za slogu, sigurno.* Mina: *Prosim te nemoj. Lepo te prosim, nemoj!* (73'59"). I na izletu u Samobor dok je obitelj imala piknik na travi iznenadio ih je mladi par koji se bez kulture i srama ljubio između drveća. Vidjevši to Mina i Ana bile su zaprepaštene, a Franjo je ponovo našao priliku kako svojim crnim humorom uvrijediti šogoricu. Mina: *Isusmarija, si ti to vidla, ha? Ovi balavci ovde više nemaju nikakvog srama danas!* Franjo: *Kaj se toga tiče , bogme ne bi ni tebi škodilo da te koji malo povali negde za grmom.* Mina: *Prostak jedan!* Ana: *Ti si obična svinja! Kako se možeš tako izražavati?!* Franjo: *Dobro! Ja sam svinja. Hvala lijepo! Ja se ne smem ni našaliti! Pa da, ja nemam tak otmjene manire kak oni jebivetri u romanima!* (19'22").

Franjo je uživao u tome da vrijeđa svoju šogoricu iako se svojim šalama često morao sam smijati. Prilikom druženja jedne večeri u stanu Šafranekovih idilično pjevanje Ane i Franje u jednom je momentu pokvario Minin piskutavi glas. Svi su se čudno pogledali, a na kraju je

bio Franjo opet bez dlake na jeziku. Mina: *Ah, kako je to bilo lepo. Kaj ne, gospon Fulir?* Franjo: *Samo bi bilo još lepše kad ti ne bi pevala. Ti imaš sluha ko stara cipela!* (56'20").

Za razliku od novele u filmu možemo još primjetiti Mininu ljubomoru na sestru Anu. Zbog Anine šarmantnosti Mina je često ostala neprimjećena, tako je gospodin Fulir prilikom njihovog prvog susreta fotografirao samo ljepšu sestru, mladu Anu. Dok je gospodin Fulir pokazivao Ani kako da okrene lice, Mina se nestrpljivo nadala i svojoj slici, *Smem nekaj pitati? Ak vi izradite samo jednu sliku ili više njih? Rado bih i ja jednu dobila ak bi to bilo moguće. Samo bojim se da sam baš onaj čas kad ste nas slikali držala feher ovak, pa me se morti nije videlo, ne?* (16'26"). Minino pitanje izgleda jako smješno jer je gospodin Fulir uopće ne sluša. Još prije nego ga je uspjela do kraja postaviti on se već obraća zanosnoj Ani. Fulir: *Milostiva, ovo će biti jako umjetnička kompozicija.* Mina: *Aha, bude...* Fulir: *Vaša glava ovako napred, u kosi sunčevo svjetlo, a odstraga krasni oblaci i nebo. Bit ćete jako lijepi.* Mina: *A ak bi ja...* Fulir: *Šteta što nije kolor.* (16'40"). Mina svojoj sestri također zavidi na haljinama koje ona posjeduje. Umjesto da si i sama koju kupi očekuje da će joj sestra uvijek srdačno odstupiti koju svoju.

Zanimljiv je događaj iz filma kada se spremaju na zabavu u Maksimiru i obje žele obući istu haljinu. No, naravno haljina je Anina zbog čega će je ona i obući, ali Mina je na sve načine pokušavala ubjediti da joj uopće ne stoji lijepo. Mina: *Čuj, Ankica... kaj bi ja mogla obući sutra na zabavu jednu tvoju klajdu, ha?* Ana: *Nemoj mi sad prekopavati po haljinama kad ni sama ne znam što ću obući.* Mina: *Viš, ova ni loša! Kaj je to sad moderni kroj?* Ana: *Baš ovu sam ja sad htjela probati.* Mina: *Pa kaj ti ni dobra ova? Meni moja nova ne paše na zabavu. A druge su mi sve nekakve stare. [...]* Ana: *Kak ti se čini?* Mina: *Kaj? Pa kaj ja znam? Meni se čini da ti ova prva bolje paše.* Ana: *Misliš?* Mina: *A nije ti ova nekak malo preveć dekoltirana? Je! Ova žuta ti bolje ide uz lice! Viš.. A-a...* (64'48"). No Ana se doslovno gledala u zrcalo kao da je najljepša žena na svijetu i nije marila za njene komentare.

Mislim da i u noveli i u filmu najviše odstupa Franjo. To možemo zaključiti po njegovim izjavama. Njegove su rečenice pune humora i sarkazma. Za to su među ostalim zaslužne i njegove maštarije. Naime, kada je bio pod utjecajem alkohola osjećao se jako snažnim pa bi maštao o svemu i svačemu. *Ja se ne bojim nikoga. Žao mi je da nisam avijatičar. Ili krotilac lavova. Kišobranom bih ukrotio lava. Već moj pogled bi dostajao da preda mnom padne na koljena. [...]* *Ja sam trebao postati kapetan na brodu koji vozi samo takvim morima koja su*

uvijek burna. Šta mene smeta bura. Penjao bih se po vrhu jarbola kao majmun. [...] Ja imam još toliko snage u sebi da bih mogao sve to razbiti, sve trijeske metnuti na hrpu, potpaliti šibicom i reći: Sutra počinjem nov život. Koliko stoji karta do Amerike? Tu su hiljadarke. [...] Ja sam trebao postati avijatičar. Što bi to meni bilo prevrtati se po zraku. Tu, nad našim stanom pravio bih najsmionije skokove u zraku. I još bih vam šeširom mahao. Ha, ha, ha, kako ste se prestrašili. Nisam ja tako strašan. Ja sam samo neobično hrabra priroda. [...] Imam i ja dosta osjećaja, ali zato ipak ne uzdišem kao baba. Ja sam kao od željeza. Možda sam se rodio nekoliko stotina godina prekasno. Meni manjka štit, kaciga i koplje i svakako konj, pa da vidite kako bih jurišao. He, he, heee, vi se opet plašite. [...] A šta sam ja krava? I ja imam osjećaje, i to jake osjećaje. Ali kad ja počnem osjećati, onda to mene drži po tri dana. Sad bih na primjer bocom najradije razmrskao ovo zrcalo kad bi bilo osigurano. (Nemec 1997: 373-386). Kasnije je sva ta njegova hrabrost na riječima nestala i njegova plašljivost je izašla na vidjelo. U momentu kada je Fulira uhvatio u pokušaju ljubavnog odnošaja s njegovom ženom doduše najprije ga je lovio oko stola, a na posljetku se ipak zaključao u sobu i čekao da Fulir ode. Tata je počeo bježati u drugu sobu pa mu je pred nosom zaključao vrata. [...] Onda se javio tata iz druge sobe: Je li otišao? [...] Tata je još jednom upitao: A je li zbilja otišao? Perice, reci ti. (ibid.: 387). I u filmu smo svjedoci Franjinih maštarija o boljem životu. Ja imam još toliko snage u sebi da bi mogel sve ovo razbiti na komadiće, zapaliti sa šibicom i reći: "Dajte mi avion, idem dobrovoljno za avijatičara u Abesiniju! (38'28").

Volio je raspravljati o važnim dešavanjima u svijetu s prijateljima u birtiji. Franjo: Čuj, ja ću se odmah vratiti. Idem malo prek Šnidaršiću. Ana: Opet! Franjo: Ma ne... štel bi se malo porazgovarati o Abesiniji. Baš sam sad o tom malo čital u novinama. Ana: Da, da. Dobar izgovor. Već se dugo nisi napil! Franjo: Ma ne, nije to. Radi se zbilja o Abesiniji. Ti nemaš pojma kak je tam opasna situacija. (4'49"). U birtiji kod Šnidaršića je uvijek vodio važne razgovore s ljudima koji su se u dotičnu problematiku razumjeli skoro toliko koliko i on. Franjo: Daj mi još jednu na brzinu, još jednu. Baš mi paše za želudac. Ja mislim, ak bi Baldwin lupnul šakom po stolu Mussolini bi moral podviti rep. Konobar: Jedan Mussolini? Franjo: Ne! To je kao jedan-jedan. Sused: Ah, kaj! Se su to lopovi i fakini! Ja ne verujem nikomu! Franjo: Ne, ne, ne, prosim, to nije točno! Sused: Nikomu! Franjo: Pardon, za Mussolinija ne velim. Svaka čast. Ali Baldwin je čovek! (9'34").

Nemalo puta svjedoci smo svađa između Franje i Ane. To predstavlja svakidašnjicu u njihovom domu. Najčešće je uzrok svađe bio alkohol. Franjo je kada nije bio na poslu vječito

utapao brige u alkoholu. Bilo to u bitriji, prilikom obiteljskog izleta ili pak doma, ali na počinak je uvijek odlazio opijen, a ujutro se budio sa glavoboljom. Kada se obitelj Šafranek na praznik Sv. Ane spremala na izlet u Samobor, što možemo vidjeti samo u filmu, Franjo je čekajući na ženu da se spremi otišao na jednu brzu kod Žnidaršića. Već tu vidimo smješnu svađu između supružnika. Ana: *Franjo! Pa dobro šta ti misliš!? Franjo: Evo, odma, odma! Zapiši na račun. Moram se žuriti.* Ana: *Franjo! [...]* Franjo: *Ne razumem kak si se mogla tak glupo dogovoriti!* Ana: *A ti samo šuti, znaš! Ako zakasnimo to neće biti radi Mine, nego zna se radi čega.* Franjo: *Pardon! Ne misliš valjda reći da ću ja biti kriv? Jesam li ja čekal tebe ili ti mene? Perice, tko je koga čekal?* Ana: *Molim te, ne pravi cirkus na ulici. Što će ljudi misliti?* Franjo: *Baš me briga, nek idu v rit!* (10'00"). Pri toj rečenici auto mu je glasno trubilo i umalo ga srušilo. I kasnije na samom izletu došlo je do više svađica i dok je njegova obitelj otišla u crkvu, Franjo je praznik odlučio proslaviti ponovo u nekoj birtiji pijući gemiš. Svake večeri Franjo je polupijan i uz velike zamisli o svome životu pošao u krevet gdje je razpravljao sa ženom. Franjo: *Je li on mene zadirkival? Samo reci... sutra je mrtav! Da mi nije zbog Mine, bil bi ga raztrgal.* Ana: *Hajde već jednom spavati, dosta je cirkusa. Ja sam umorna.* Franjo: *Vidiš, a ja nisam nikad umoran. Ja imam još toliko snage u sebi da bi mogel sve ovo razbiti na komadiće, zapaliti sa šibicom i reći: "Dajte mi avion, idem dobrovoljno za avijatičara u Abesiniju!"* Ana: *Ma kakav avion! Daj se opameti već jedamput.* Franjo: *Trebala bi ti imati tu pamet ko što ja imam pa bi ti u kuhinji nad štednjakom podigli spomenploču. Ak ti misliš da je taj Fulir pametniji od mene onda se ti jako varaš, draga moja.* Ana: *On je jedan fini gospodin i ne govori gluposti kao ti.* Franjo: *To je čudno kak se ti za njega zauzimaš. Uvek se ti zauzimaš za strance, a protiv mene. Ah, gdje je moja mladost...* (38'13"). Ne mareći za muževe riječi Ana je sa smješkom na licu nastavila čitati *Modernu grešnicu*.

Franji je bila česta navika doći doma kasno pijan tvrdeći svojoj ženi da je to zbog toga jer se imao važno razgovarati. Franjo: *Nisam ga našel. Ali to ne znači da je sve izgubljeno.* Ana: *Ti si stara pijanica!* Franjo: *Ne, popili smo samo jednu litru. Časna reč. Razgovarali smo o Mandžuriji i o Japancima. Kad ti velim! Tebe to ne zanima. Ali mene da! Ti nemaš pojma da postoji „žuta opasnost“ i da će žuta rasa osvojiti celi svet!* Ana: *Da, da i zato si se ti morao napiti.* Franjo: *Vidiš kak ti mene ne razmeš. Kad ti kažem da uopće nisam pijan. Evo gledaj, mogu stajati na jednoj nogi koliko god hoćeš.* Ana: *Ma hajde ne benavi nego lezi!* (47'38"). Pokušavajući stati na jednu nogu Franji se zavrtjelo i da se nije uhvatio za vrata pao bi na pod. Još kasnije se čulo u Peričinu sobu kako njegov tata pjeva *Ko taubeka dva...!* (48'37"), a mama ga smirivala *Slone pijani, mir!* (48'41"). I za vrijeme nedjeljnje zabave u Maksimiru

Franjo je pokazao da ima smisla za humor. Dok se Fulir slikom pohvalio da igra tenis, dame su odmah počele uzdisati za sportskom odorom. Ana: *Ah, kako je to lijepa igra. Svi su u bijelo obučeni. Prakrasno.* Franjo: *I kuhari su isto u belo obučeni, samo ti ostani u kuhnji!* (66'25"). U međuvremenu Franjo je otišao u zahod, a vratio se pjevajući sa buteljkom vina u ruci te otkopčanim šlicom na hlačama. Ana se nakašljala da ga opomene na šlic. Franjo: *Kaj je?* Ana: *Hlače...* Franjo: *Kaj hlače?* Perica: *Dućan ti je otvoren!* Franjo: *Nikaj zato. Gazda je unutra! Je, a dogodi se to, ne?* Ana: *Ah, ti i tvoji glupi vicevi.* (71'25").

U noveli čitamo kako su odrasli Pericu često kupovali novcem kako bi im napravio uslugu. Tata ga je slao po vino, teta je od njega željela saznati gdje mama krije jaja ili što će biti idućih dana za ručak, a gospodin Fulir davao je Perici koji dinar da bi njega i njegovu mamu ostavio same da na miru razgovaraju. *Danas popodne prolazio je kraj prozora gospodin Fulir i duboko pozdravio mamu. Mama ga je zvala pod prozor, pa su dugo razgovarali. Mama se je glasno smijala i svaki čas govorila: Ah, kako ste zločesti. To si nisam mislila. Kad sam se ja pokazao na prozoru, rekao je gospodin Fulir: Zdravo Perice, no, kako je u školi. Lijepo, lijepo. Glavno da ne zanemariš školu. A onda se opet okrenuo mami. Kad sam se pomaknuo s prozora da odem, čvrsto mi je stisnuo u ruku dva dinara za bombone. To me jako veselilo.* (Nemec 1997: 375). U filmu gospodin Fulir i gospođa Ana nikada nisu razgovarali na prozoru. To bi bilo pored njihovih susjeda skoro i nemoguće jer bi oni svaku riječ prisluškiivali. Zanimljivo je da u noveli Perica nigdje ne spominje svoje susjede, tako da gospođa Ana može svakoga dana u miru ugostiti gospodina Fulira, čak i kad njezina muža nema doma. *Kad sam danas poslije podne došao iz škole, bio je kod nas gospodin Fulir. On i mama pili su kavu i onda su zajedno gledali naše fotografije u albumu. [...] Gospodin Fulir se jako zanimao za fotografije i sve bliže se primicao k mami. Onda je gospodin Fulir mojoj mami stisnuo ruku, pa kad je vidio da sam ja to opazio, nasmijao mi se jako ljubazno i rekao: Perice, daj mi nariši konja. Ako ga dobro narišeš, dobit ćeš dva dinara. Ali idi k svjetlu, da ne pokvariš oči. Kod prozora možeš divno crtati.* (ibid.: 377). I u filmu možemo vidjeti sličan tijek događanja koji je pak popraćen ogovaranjem susjeda. No tu već tražimo humor i na drugim mjestima, a o tome ću reći više kod izraznih sredstava.

Svakako i u filmu vidimo da Fulir glumi ljubaznost kako do Perice tako i do drugih članova obitelji, a zapravo ga više nego išta drugo zanima hoće li moći s Anom biti nasamo. *Dečko, a kad tata dolazi iz ureda?* (27'59"). Najprije je slike pokazao Perici kako bi ih kasnije mogao gledati s Anom sam i iskoristiti priliku da joj se približi. I onu večer kada je pijanog Franju

smjestio na spavanje želio se riješiti maloga Perice kako bi ostao sam sa njegovom majkom. Fulir: *Perice, jel bi ti nama donio litru vina, ha? Hoćeš? Evo, izvoli.* Perica: *A mogu ići sa sabljom?* Fulir: *Ma možeš, možeš.* Perica: *Juriiiiš! (76'57").* Jako je čudno to što odrasli zbog svojih problema i zadovoljstava nisu ni primjećivali da se djete sve češće igra oštrom tatinom sabljom.

Za razliku od novele u filmu susrećemo i dijaloge između susjeda obitelji Šafranek. Kada se jedne večeri Franjo ponovo vraćao kasno kući u opijenom stanju čuo je svađu između gospodične Marijane i njezinog „rođaka“. Rođak: *Banka za pol sata, to je čisto izrabljivanje!* Marijana: *A kaj bi ti štel, ha? Još i spati celu noć za banku? Pa nije ovo hotel!* Rođak: *Kurva!* Marijana: *Idiot!* Rođak: *Kuš!* (47'10"). Svi su ostali susjedi ludjeli za gospodičnom Marijanom jer je bila jako zgodna žena, ali samo Franjo nije obraćao previše pažnje na nju. No dan nakon što je ženu vidio u zagraljaju sa drugim razmišljao je kako da joj vrati milo za drago. Postao je još nemirniji kada je u susjedstvu čuo pjesmu muzikanata namjenjenu njemu:

*Moja je ženica, ptičica selica, rado mjenja dom,
sad grli jednoga, pa onda drugoga, ljubi dušom svom.
Ljudi mi šapuću da trpim papuču i na glavi rog,
ženica brani se, ljubiti bližnjega to nam nalaže Bog.*

*U gaju tom, kukavica kuka,
bez dečka bit, svakoj je curici muka.*

*On nek je gluh, suh ko komarac,
kakav je, takav je, ščepaj ga, nedaj ga, jer je muškarac. (83'10").*

Čuvši tu pjesmicu Franjo je bez razmišljanja ustao i pošao prema susjedi Marijani. Svi su pogledi susjeda bili uprti u Franju kada je kucnuo na Marijanina vrata. Marijana: *Da? Samo čas, presvlačim se!* Perica: *Tata, idem i ja s tobom!* Franjo: *Ti nemaš tu kaj tražiti! Odi doma mami reći da smo si sada kvit!* Perica: *Dobro.* Marijana: *Bože! Gospon Šafranek, izvolite. [...]* Franjo: *Je, to je malo komplicirano znate. Ak bi se mogal sestiti?* Marijana: *A je, kak ne. Samo izvolte.* Franjo: *Ja bi vas molio gospođice, bez uvrede da zatvorite prozor i spustite zastor dole. Onak, kak to kod vas već ide.* Marijana: *A zakaj, gospon Šafranek?* Franjo: *Ja bi vas lijepo molio da mi to učinite. Ja ću platiti koliko košta. Ja znam kaj je red i poštujem vašu tarifu.* Marijana: *Pa dobro... Oprostite, gospon Šafranek. Meni je to malo nezgodno. Pa znate kak je, vi ste iz kuće. Kaj bu rekla vaša gospođa?* Franjo: *Kaj se toga tiče, s tim si vi ne*

morate razbijati glavu. Naime upravo o tomu se i radi. Samo vi zatvorite prozor i spustite zastor. Susjede: Vidi ti vruga staroga! Franjo: Ne znam kakav je kod vas običaj. Kolko to košta. Marijana: Pa ovisi... Franjo: Čujte, ak bi ja ostal kod vas tak jedno pol sata recimo, jel bi bilo dosta pedeset dinara? Marijana: Ne, gospon Šafranek. To je puno. Franjo: A ne, ne, čujte. Ja nisam škrt. Izvolte i hvala lijepo. Gospođice, ako vi imate kakvog posla ja vas ne bi štel zadržavati. Ja ću ovde mirno sediti kolko smo se pogodili. Zakaj se smijete? Marijana: Je, čujte, gospon Šafranek. Pa, mislim, sad vam je već svejedno kad ste platili, ne? Franjo: A ne, ne, ne. Svaka čast. Ali hvala lijepa. To je samo zbog osvete mojoj ženi. (84'21"). Franjo se domislio slatke osvete te je pokazao i ženi i susjedima da nije samo on taj koji je prevaren tako što je otišao do susjede Marijane. Anu su susjede dovukle do Marijaninih vrata i rekle su joj da je Franjo unutra. Ana je lupala po vratima i naređivala suprugu neka izađe, a Franji se nacrtao osmijeh od uha do uha i savršeno se zabavljao. Ana: *Franjo! Franjo, izlazi smjesta van! Zar te nije stid?* Franjo: *Gospođo, tko ste vi? Ja vas ne poznam!* Ana: *Znaš ti dobo ko sam ja! Smjesta izlazi odavde!* Franjo: *Možda ste vi gospođa Fulir? Pozdravite vašeg supruga i recite da ću mu za imendan glavu razbiti! Tak je!* Ana: *Izlazi van!* Susjede: *Draga moja... ne vrijedi. Prostack jedan! Evo je... prasic! Evo i njega...* Ana: *Kakva sramota! Ma pustite me!* (86'44"). Franjo je pri izlasku podigao šešir i naklonio se što znači da je priredio odličnu predstavu iz koje on izlazi kao pobjednik.

3.2.3 Humor kroz izražajna sredstva

Kod analiziranja kojim se načinom sve postiže humor preostaje još jedna važna točka za vizualni medij, a to je humor pokreta, gesta i mimike koje jednom rječju nazivamo gluma. Među filmska izražajna sredstva kao što je već spomenuto ubrajamo još i kadar, okvir, filmski plan, kut snimanja, pokret kamere, osvjetljenje, film u boji, filmsko vrijeme, montažu, scenografiju, kostimografiju i masku te zvuk. U pisanome mediju na žalost ne možemo vidjeti takvu vrstu humora koja je zasnovana isključivo pomoću situacijske komike, no na određenim mjestima ako je pisac događaj zaista dobro opisao možemo takvo smješno dešavanje predočiti u svojim mislima. Tako je na primjer mali Perica, vođen perom Vjekoslava Majera u svome dnevniku znao opisati radnje likova kojima smo se nasmejali iako ih zapravo nismo ni vidjeli. Često su za to bile zaslužne radnje tete Mine. [...] *teta Mina se zibala po taktu i dok je gledala u brkatog vojnika koji je udarao u bubanj, stavila je kriomice nekoliko čačkalica u svoju torbicu na stolcu.* (Nemec 1997: 372). I Franjine pijanske nezgode često znaju

nasmijati. *Tata je bio tako pijan da je mjesto u čašu stao lijevati vino u soljenku.* (ibid.: 373).
Franjine smješne društvene igre možemo si predočiti i kroz riječi njegove supruge Ane.
[...] *Nisam ja kriva da se vi tu u stanu opijate, svlačite cipele i onda bosu plešete nekakve crnačke plesove. A kad odem u kuhinju kuhati crnu kavu, mećete kosti mjesto na tanjur u moje vaze na ormaru.* (ibid.: 375).

U filmskoj smo komediji svjedoci nizu događaja koji nas nasmiju već samim pokretom, a uz to humoru pridonosi i zabavna glazba u pozadini. Već na samom početku vidimo dva muzikanta koja u susjedstvu pjevaju i sviraju pjesmu *Marijana*. Kamera je snimila čitavo susjedstvo te već tu možemo malo razabrati tko se čime bavi. Jako je smiješan kraj njihovog nastupa kada su pred njih bačene kovanice. Od samog pohlepa nisu se stigli ni pokloniti svojoj publici nego su odmah skočili podizati kovanice sa poda. Kada su sav novac držali na sigurnom u svojim rukama uslijedio je poklon publici od koje su primili i sitan plijesak. Gledajući film dalje dok Perica opisuje svoje susjedstvo kamera je ubrzana zbog čega radnje te poslovi koje susjedi obavljaju izgledaju još smješnije. Tako vidimo tetu Bajs dok otresa tepih, tetu Betu koja ručno pere rublje, gospona Karleka koji se na biciklu zabije u stub jer je gledao gospodičnu Marijanu u prolazu, a potom možemo vidjeti i gospodičnu Marijanu koju je posjetio „rođak“ zbog čega je morala spustiti zastor. Vidimo još starog gospona Miška koji čita novine upravo pored Marijanina prozora te dolazak tete Mine na objed i susjede koje je ogovaraju te se smijulje. I u noveli čitamo kako je teta Mina kod objeda uvijek pojela najviše i često oglabala kosti do same srži, a u filmu to izgleda još puno smješnije. Toliko je glasno mljackala i glabala kost da je Franji presjeo objed te je ustao od stola. Isto tako vidimo ogovaranje susjeda kod svega što se u susjedstvu dešava kao na primjer posjete gospona Fulira ili obavljanje poslova gospodične Marijane. Kada je gospodična Marijana vješala svoje donje rublje i čarape na osrednji štrik u dvorištu gospon Karlek se ponovo motao biciklom oko nje, a stari gospon Miško opet je postavio svoj stolac što bliže njoj.

Gledajući kostimografiju likova također se možemo nasmijati. Iako su gotovo svi obučeni u stilu mode 70-tih, ne možemo, a da ne primjetimo Franjine zasukane hlače te ispod njih visoke čarape. Iako nosi lijepa odijela, kombinacije često izgledaju smješno zbog šarenih leptir mašni oko vrata.

Kupanje na Savi u ekranizaciji je dodano, u noveli naime nema ni riječi o tome. Smiješno je kako su i Fulir i obitelj Šafranek bili na kupalištu, a nikako se nisu sreli. Fulir se zapravo

skrivaao pod sunčanim naočalama i novinama jer je bio od prije u svađi sa Franjom i nije ga htio sresti. No da Franjo nije toliko strastno pio gemište možda bi ga bio i primjetio. Smiješna je situacija kada je došlo do kobne svađe jer je Franjo vidio svoju ženu u ljubavnom zagrljaju sa gospodinom Fulirom. Osim svih izrečenim riječi koje su jedno drugom rekli, svađa je još smješnija zbog ubrzane kamere i pokreta likova. Najprije su se naganjali oko stola, pa su počeli bacati tanjure jedno prema drugom, a kada je Franjo konačno od svog sina dobio sablju u ruke Fulir ju je preteo te natjerao Franju da se zaključa u drugu sobu. Ana je pri tome čitavo vrijeme vrištala i sakrivala se sad iza zavjesa, sad ispod stola. Ni radoznali susjedi nisu odmarali, stali su ispod prozora i ogovarali. Idući je dan Franjo rastavio krevete, zapalio ženinu knjigu *Moderna grešnica* i kovao plan kako da uzvratu ženi na prijevaru. Slatko se zabavljao kada je susjedi Marijani naredio da spusti zastore i imao osmjeh od uha do uha kada je žena ljubomorno počela kucati na vrata. Ne smijem izostaviti ni mimiku gospona Fulira koji je neprestano gledao gospođu Anu i pri tome mirno gladio svoj brčić. Fulir je često znao ispod stola cipelom dodirnuti Aninu nogu, no na zabavi u Maksimiru očito je slučajno pogriješio i približio se Mininom stopalu iako je gledao Anu. Mina se zacrvenjela i počela pričati o vremenu.

Događaj koji slijedi ne pojavljuje se u noveli te je u filmu dodan za točku na i humoru. Franjo je nakon osvete svojoj ženi ipak uspio nagovoriti Fulira da oženi Minu što je bio dodatan udarac za oboje grešnika. Ovdje bih izdvojila vožnju kočijom nakon svadbe Fulira i Mine. Na samome kraju filma nema više razgovora među likovima, ali je zaključak filma ipak smješšan. Fulir je u kočiju sjeo nasuprot Ane tako da ponovo možemo vidjeti njihovo dodirivanje koljenima i zabranjene poglede. Kada je to Mina primjetila ružno ga je pogledala i udarila. Na samome kraju vidimo vjenčanu sliku mladenaca, zadovoljni osmjeh Mine te zbunjeni pogled i smušeni brčić Fulira.

4. ZAKLJUČAK

U ovom diplomskom radu primjenom sam kontrastivnog pristupa istražila u kojim oblicima susrećemo humor u Majerovoj noveli *Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice* te u filmu *Tko pjeva zlo ne misli* kojeg je prema književnom predlošku ekranizirao Krešo Golik. Rad sam zasnovala teorijskim okvirom u kojem saznajemo o vezi između književnosti i filma te da je književnost kako u svijetu tako i na domaćem tlu bila odskočna daska za stvaranje prvih filmova. Nužno je bilo reći nešto i o povijesti filma da bih proučavani medij lakše smjestila u vrijeme i prostor. Definirala sam riječ filmičnost, a svaki je filmski zapis obogaćen i izražajnim sredstvima bez kojih filma ne bi ni bilo. Tu saznajemo da su izražajna sredstva za film kao riječi za književno djelo. Naposljetku sam morala reći nešto i o humoru, zapravo glavnoj temi proučavanih medija. Brojni naučnici dijele humor prema svojim kriterijima, obično poznajemo verbalne i neverbalne forme. U svome sam radu proučavala humor kroz infantilnost, profilaciju likova te kroz izražajna sredstva. Nakon postavljanja teorijskog okvira prešla sam na kontrastivnu analizu gdje sam se najprije osvнула sa kratki sadržaj Majerove novele. U ovom sam radu nastojala da pronađem dodirne točke u prikazivanju humora u oba medija. Usporedbom oba medija došla sam do zamjetne razlike kada je riječ o vrsti izraženog humora.

Došla sam do zaključka da svaki tip medija prednjači po nečemu u odnosu na drugoga. Dakle i novela i film imaju svoje prednosti i nedostatke. U noveli ima najveću važnost infantilni pripovjedač, a u filmu isti pripovjedač dođe samo rjetko do izraza zbog čega moramo humor tražiti na nekim drugim mjestima, na primjer u izražajnim sredstvima. Smiješni kadrovi, ubrzana kamera, zvuk te mimika i pokreti likova tjeraju čak i ozbiljnog gledatelja na smijeh. Iako je novela zapisana u obliku dječjeg dnevnika, kratkih rečenica i u perfektu, smatram da je ona ipak namjenjena odraslom čitateljstvu. U noveli čitamo o svijetu odraslih kroz duhovite izvještaje maloga Perice koji jednostavno, spontano i iskreno izražava sve ono što vidi, sve ono o čemu odrasli ne mogu i ne smiju pričati. Upravo ta suprostavljenost između svijeta odraslih i svijeta djece jest ono što daje toliko humora noveli. I humor koji vidimo u filmu prikladniji je za odrasle nego za djecu. Film ne sadrži neprimjerene scene, nego smatram da ga djeca, kao što ga i sama nekada nisam, ne razumiju u pravome smislu.

Na pitanje koji od oba medija sadrži više humora teško je odgovoriti. To bi ovisilo o tome kojem obliku humora dajemo više prednosti. Dječakovu nerazumijevanju odraslih u noveli od srca sam se nasmijala, unatoč tome film mi je nekako više prirastao k srcu. Uprkos činjenici da gledanje filma ne može zamijeniti infantilnost u noveli, film je suštinski jako dobro prenio poruku novele i humor likova koji se provlači kroz nju. Tu su i brojni događaji koji u noveli nisu spomenuti, a upravo oni daju točku na i humoru zbog čega mislim da film noveli dodaje više dimenzija. Dakle film nije ostao potpuno vjeran svome književnom predlošku, no doslovne adaptacije ionako često nisu ni dobre. Istina je da nam književno djelo zagolica vlastitu maštu, a u filmu nam se nameće nečija druga mašta. No činjenica da je ljubavna komedija s pjevanjem *Tko pjeva zlo ne misli* proglašena jednim od najboljih hrvatskih filmova potvrđuje da je Golikova mašta na gledatelje djelovala jako uspješno.

5. LITERATURA

Benjak, Mirjana: „Filmičnost“ literarnega diskurza Miljenka Jergovića // Slavistična revija 48, št.4, (2000), str. 431-454.

Biti, Vladimir: Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije. Zagreb: Matica hrvatska, 2000.

Kragić, Bruno; Gilić, Nikica: Filmski leksikon. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2003.

Majer, Vjekoslav: Izbor iz djela. Vinkovci: Riječ, 1999.

Perišić, Igor: Uvod u teorije smjeha: kratak pregled teorije smeha od Platona do Propa. Beograd: Službeni glasnik, 2010.

Peterlić Ante: Filmska enciklopedija I. Zagreb: JLZ Miroslav Krleža, 1986.

Peterlić Ante: Filmska enciklopedija II. Zagreb: JLZ Miroslav Krleža, 1990.

Peterlić Ante: Osnove teorije filma. Zagreb: Filmoteka 16, 1982.

Rudolf, Matevž: Ko beseda podobo najde. Ljubljana: Umco: Slovenska kinoteka, 2013.

Strsoglavec, Đurđa; Jurišić, Antonio: Infantilni pripovjedač u književnom, filmskom i kazališnom mediju. Str. 281-285. URL: http://www.academia.edu/1273031/BESEDOSLOVNE_LASTNOSTI_PREKMURSKEGA_JEZIKA_na_primeru_Kuzmicevega_abecednika_ABC_knisicza_na_narodni_soul_haszek_1790_ (20. 1. 2014)

Mikić, Krešimir: 2012. Mala škola filma: Filmska izražajna sredstva. URL: <http://mediji.hr/filmska-izrazajna-sredstva/> (6. 12. 2013)

Mikić, Krešimir: 2012. Kako djeci objasniti teoriju filma: Film i druge umjetnosti (književnost, kazalište). URL: <http://mediji.hr/djeci-medijski-kutak-film-i-druge-umjetnosti-knjizevnost-kazaliste/> (6. 12. 2013)

Šakić, Tomislav: 2010. Filmski život književnih djela. URL: <http://www.matica.hr/vijenac/423/Filmski%20%20BEivot%20knji%20BEevnih%20djela/> (25. 11. 2013)

Šeput, Luka: 2010. 3-2-1, piši! URL: <http://www.matica.hr/vijenac/423/3-2-1,%20pi%20%20A1i!/> (7. 12. 2013)

<http://www.znaksagite.com/diskusije/index.php?topic=8906.0> (29. 11. 2013)

6. IZVORI

Nemec, Krešimir: Antologija hrvatske novele: Iz dnevnika maloga Perice. Zagreb: Naklada Pavičić, 1997, str. 372-389.

Golik, Krešo: 1970: Tko pjeva zlo ne misli, 1. dio: <http://bit.ly/1c6Pla8>

Golik, Krešo: 1970: Tko pjeva zlo ne misli, 2. dio: <http://bit.ly/1eB1jNV>

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo **Humor Vjekoslava Majera: Tjedan dana iz dnevnika maloga Perice i Tko pjeva zlo ne misli** v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 6. februar 2014

Katarina Marić